

Kính thưa Thầy và các Thầy Cô!

Chúng con xin phép chia sẻ một số nội dung chính mà chúng con ghi chép trong bài Thầy Vọng Tây giảng từ 4h50' đến 6h00', sáng Chủ Nhật, ngày 20/07/2025

PHẬT HỌC THƯỜNG THỨC

Bài 138: Họ không biết thế nào là ân nghĩa!

Hòa Thượng nói: ***“Trong thế pháp và Phật pháp ngày nay, người ta không còn xem trọng đến giáo dục đạo nghĩa. Quan niệm đạo đức cơ bản của con người ngày nay đã bị xem thường.*** Bài học này, Hòa Thượng đã giảng cách đây 40 năm rồi. Hòa Thượng nói hiện tại là hiện tại của 40 năm trước, vậy đến nay, mức độ xem thường đối với đạo nghĩa lại còn nghiêm trọng hơn. Hòa Thượng cũng nhiều lần nhắc nhở rằng: ***“Hãy mau mau đem đạo đức, đem chuẩn mực của người xưa mà truyền dạy cho mọi người. Nếu để 10 hay 20 năm nữa, bạn có nói người ta cũng không nghe.”*** Lời chỉ dạy này của Hòa Thượng đã thúc đẩy tôi mạnh mẽ.

Chúng ta là người trực tiếp nghe Hòa Thượng giảng dạy mà phải nghe đi nghe lại nhiều lần, chúng ta mới có sự phản tỉnh. Vậy thì, những người nghe một hai lần nghe qua loa, làm sao có sự phản tỉnh! Hãy nghĩ mà xem, có phải chúng ta làm bất cứ việc gì cũng phải xem trọng ân nghĩa, tình nghĩa, đạo nghĩa! Nếu một người con biết sự mang thai khó nhọc của Mẹ, sự tảo tần của Cha thì làm sao mà chúng dám mắng cha, mắng mẹ! Làm sao mà chúng dám phản nghịch! Hãy tư duy về điều này để thấu hiểu lời chỉ dạy của Hòa Thượng. Nếu con người vẫn xem trọng giáo dục đạo nghĩa thì sẽ không có những người con sống trái đạo!

Hòa Thượng nói: ***“Quan niệm đạo đức cơ bản của người hiện tại đã quá thấp so với người trước. Người ngày nay chạy theo lối sống, chạy theo phong khí của phương Tây, đem truyền thống cổ xưa của mình phứt bỏ.”***

Việc này tôi đã thấy rất rõ khi tôi đi du học đầu những năm 90. Mọi thứ tôi thấy ở nước ngoài hoàn toàn khác với những gì tôi được đọc trên sách vở. Người xưa luôn trân trọng ân nghĩa, đạo nghĩa, tình nghĩa. Tuy nhiên, tại thời điểm đó, nhóm sinh viên Việt Nam chúng tôi đã rất ngạc nhiên khi vào ngày nhà giáo, trong nước, nơi nơi đều hướng đến Thầy cô giáo để dâng tặng những bó hoa tri ân nhưng ở nước ngoài, không hề có chuyện đó.

Khi chúng tôi mời các Thầy cô giáo đến tổ chức kỷ niệm ngày nhà giáo, các thầy cô nước ngoài vô cùng bất ngờ và đông đầy cảm xúc. Thầy cô còn hỏi: ***“Ở nước các em, mỗi lần đến ngày nhà giáo, đều tổ chức như thế này à?”*** Tôi trả lời: ***“Ở đất nước của chúng em, ngày này còn được tổ chức long trọng hơn. Chúng em ở nước ngoài nên***

tổ chức có sự hạn chế ạ!”. Đây là điều mà chính mắt tôi trông thấy. Ở một nơi, Không Lão Phu Tử đề xướng chuẩn mực đạo đức mà người ta lại xem nhẹ việc đó.

Cho nên lời chỉ dạy của Hòa Thượng không phải là thiếu căn cứ, đây là sự cảm khái. Hòa Thượng nói: ***“Từ nhỏ chúng tôi đã được giáo dục. Trong giáo dục gia đình, chúng tôi được cha mẹ dạy bảo về Trung, Hiếu, Nhân, Ái, Tín, Nghĩa, Hòa bình. Nhờ được giáo dục như thế nên trong xã hội ngày trước, con người luôn nói đến đạo nghĩa, nói đến nghĩa khí. Nếu từ nhỏ, con trẻ được tiếp nhận giáo dục này thì cả cuộc đời của chúng sẽ nói đến đạo nghĩa, sẽ xem trọng nghĩa khí.”***

Con người thì phải nói đến đạo nghĩa, nếu không có đạo nghĩa thì không phải là con người. Ngày nay, có những gia đình, Cha Mẹ sanh con, nuôi con lớn lên mà chỉ cần Cha Mẹ làm điều gì đó không vừa ý thì con đã cách mặt Cha Mẹ. Tuy nhiên chúng ta không thể trách con trẻ được bởi vì không có ai dạy chúng.

Hôm qua, trong khuôn khổ một ngày hè, chúng ta đã khơi dậy được Trung, Nghĩa, Nhân Ái, Tín nghĩa, Hòa bình, Hòa thuận trong lòng các con trẻ. Một con thắp hơn đứng đọc thư tri ân Bà nội thì người bạn cao hơn đứng bên đã ôm và chia sẻ sự đồng cảm với người bạn nhỏ đó. Qua trại hè, bạn nhỏ đã biết tri ân Bà nội, em viết: ***“Nhờ có Bà nội mới có Ba trên cuộc đời. Nhờ có Ba mà con có mặt trên cuộc đời này!”*** Đây chính là dạy trẻ từ nhỏ biết được nguồn cội, giúp trẻ biết từ đâu mà có mình.

Ngày nay chúng ta có còn thấy ai nói đến đạo nghĩa hay đến nghĩa khí hay không? Có lẽ chúng ta chỉ nghe người ta nói nhiều rằng: ***“Thấy lợi quên nghĩa”***. “Nghĩa” ở đây là nghĩa vua tôi, nghĩa thầy trò, nghĩa đạo bạn, nghĩa dân tộc, tình làng nghĩa xóm, nghĩa đồng bào, nghĩa anh em, nghĩa đoàn thể. Nếu từ nhỏ, con trẻ được tiếp nhận giáo dục này thì cả cuộc đời của chúng sẽ nói đến đạo nghĩa, sẽ xem trọng nghĩa khí. Trẻ sẽ biết phân biệt để khi thấy việc trái đạo nghĩa, chúng sẽ không làm.

Hòa Thượng nói: ***“Xã hội phương Tây ngày nay nói đến cái gì? Nói đến lợi hại. Đã nói đến lợi hại thì không còn gì để nói nữa! Có lợi rồi thì lập tức thay đổi cái tâm. Đạo nghĩa liền sẽ mất hết. Nơi nơi, chúng ta đều có thể thấy loại tình hình này. Ở Phương Tây, một hiện tượng dễ thấy là các công ty thường dụ các nhân tài ở các công ty khác bằng cách đưa ra mức lương cao hơn. Thế là, người nhân viên đó lập tức bỏ đi (vì công ty mới có mức đãi ngộ nhiều hơn).***

“Con người ngày nay mới là như vậy, kiến lợi vong nghĩa, còn người ngày xưa thì không như vậy! Người ngày xưa, cho dù đãi ngộ có nhiều hơn, họ cũng không cần. Con người có cảm tình, có đạo nghĩa sẽ không làm như vậy! Giáo dục ở phương Tây cho rằng việc này là rất bình thường. Những người xung quanh nhìn thấy cũng cho rằng rất bình thường. Bạn thử nghĩ mà xem khi mọi người ai cũng xem thấy lợi, người người sẽ tranh lợi thì đạo cùng nghĩa có còn hay không? Nếu như vậy, bạn cảm thấy hoàn cảnh sống của mình như thế nào? Bạn có cảm thấy an toàn không?

“Nói đến chỗ này, tôi rất kính phục người của một quốc gia, tuy rằng quá khứ, họ đối với chúng ta không tốt, chính tôi cũng là một người bị hại. Thế nhưng đích thực là họ luôn nói đến đạo nghĩa, nói đến nghĩa khí. Ở phương diện này, tôi có thể nói là bái phục họ năm vóc sát đất. Xã hội ngày nay, người Nhật Bản rất xem trọng đạo nghĩa. Khi công ty của họ có khó khăn, họ tuyệt đối không rời bỏ đi nơi khác mà cùng nhau ủng hộ, giúp công ty vực dậy. Văn hóa này có gốc rễ từ đâu? Chính là từ nơi Văn hóa Truyền thống của dân tộc. Họ có thể giữ gìn được, thế mà chúng ta lại không thể giữ gìn!”

“Ở đất nước này, khi công ty có khó khăn thì mọi người cùng nhau giải quyết, gây dựng lại, không có chuyện gây chướng ngại. Có ý kiến gì thì nêu ý kiến bằng cách buộc một chiếc khăn trắng trên đầu. Còn ở nước ngoài, khi gặp việc không vừa ý thì lập tức có bãi công, thế là đôi bên cùng tổn hại. Tôi đi khắp nơi, tôi chỉ thấy người Nhật Bản còn chú trọng nghĩa khí này. Ngoài đất nước này ra, tôi không nhìn thấy đạo nghĩa này. Khi con người chú trọng đến đạo nghĩa thì mới chân thật biết cách làm thế nào để tri ân, báo ân!”

Hòa Thượng thường nhắc chúng ta: *“Hãy sống trong thế giới biết ơn!”* Rõ ràng, chúng ta đang sống trong một thế giới mang nặng ơn nghĩa, tình nghĩa và đạo nghĩa bởi có ai là không mang nặng ơn của cha mẹ, ơn của quốc gia tài bồi, ơn của Thầy cô, ơn của mọi người giúp đỡ đâu! Chúng ta đi trên đường phải biết ơn đến người công nhân làm đường hay mặc một chiếc áo, chúng ta phải biết đến ơn của người dệt vải, thợ may. Ngum nước hay mỗi hơi thở của chúng ta đều mang ân nặng. Chỉ có những người vô ơn mới quên đi ơn nghĩa này. Từ đỉnh đầu đến gót chân của chúng ta đều mang nặng ân nghĩa. Từng chút chúng ta phải nghĩ đến việc tri ân, báo ân.

Ở phương Tây, Cha Mẹ, con cái đi ăn chung thì ai có tiền sẽ tự trả. Tiền Cha, Cha trả; phần ăn của Mẹ, Mẹ trả; phần ăn của con, con trả. Nếu thế, cha mẹ chỉ là cái máy sản xuất ra đứa con chứ chẳng có ân nghĩa, tình nghĩa, đạo nghĩa. Điều này chẳng thấy còn chút ân nghĩa nào nữa. Ở nước ta, chỉ đi ăn chung với bạn thôi mà trong lòng còn canh cánh mong muốn được trả tiền. Một xã hội phương Tây như thế, chúng ta không thể sống nổi, vậy tại sao họ sống được? Vì từ nhỏ họ đã được giáo dục như vậy! Tình hình phổ biến hiện nay là thấy lợi quên nghĩa.

Một người học trò ở nước ngoài chia sẻ với tôi rằng, có một người Mẹ có mấy đứa con, nhưng chẳng con nào ở chung, cũng chẳng ai thấy chúng đến thăm Mẹ bao giờ. Trong khi đó, người Mẹ này có tiền thường để dành lại. Lúc bị bệnh, không có con chăm sóc nên Bà qua đời. Khi hay tin Mẹ chết rồi, mấy đứa con xúm nhau về, chúng mở két ra thấy có rất nhiều tiền. Sau khi chia hết tiền và hỏa táng xong, chúng cũng đi hết. Chúng có tiền nhưng trong lòng không nghĩ đến Mẹ, không có một ý niệm làm chút công đức gì cho Mẹ. Chúng là người Việt Nam ở châu Âu.

Ở Phương Tây, các công ty thường dụ dỗ nhân tài của một công ty khác bằng cách đưa ra mức đãi ngộ cao hơn. Đương nhiên, không chỉ người nhân viên đó mà ngay đến Bố Mẹ, Thầy Cô, bạn bè của họ cũng thấy đồng tình, cũng cho rằng nơi nào đãi ngộ tốt hơn thì đến. Đáng nhẽ người lớn phải nói đến ân nghĩa, đạo nghĩa, tình nghĩa. Điều này không giống với người xưa, không có chuyện thấy lợi vong nghĩa mà người xưa thật đúng là một quân tử.

Hòa Thượng giảng định nghĩa về người quân tử: *“Thấy lợi thì không màng, thấy khó thì dần thân vào”*. Lời dạy này đã khắc ghi vào tâm tưởng của tôi, dần dần trở thành cốt cách của tôi. Tôi không lẩn tránh dù là việc nhỏ như nhà không ai quét, bát không ai rửa thì tôi sẽ quét, sẽ rửa. Chứ không phải là chọn việc gì lớn lao. Quả thật, một điều nhỏ như vậy mà chúng ta không làm được thì làm sao chúng ta có thể làm Phật Bồ Tát Thánh Hiền?

Người Nhật, khi công ty có khó khăn thì họ đồng hành với ông chủ vực dậy công ty. Khi có ý kiến thì họ chỉ buột khẩu trắng trên đầu là ông chủ biết rằng đang có chuyện. Còn ở những nơi khác thì xảy ra đình công, khiến khó khăn càng thêm khó khăn. Người lao động gây khó khăn cho công ty thì cũng là tự tạo khó khăn cho chính mình. Việc này khiến cả hai bên cùng tổn hại, người bãi công nghĩ việc tổn hại một phần còn công ty thì tổn hại nhiều hơn, công ty còn mất đi tín nghĩa, các công ty khác ái ngại khi đặt hàng với công ty đó. Thiệt hại một người thì nhỏ nhưng thiệt hại của một công ty lớn hơn.

Hòa Thượng nói: ***“Nhìn lại giáo dục phương Tây, ân nghĩa, đạo nghĩa không có. Họ không biết thế nào là ân, họ không biết thế nào là nghĩa! Vậy thì, làm sao có thể nói đến sự tri ân, báo ân!”*** Nghe lời chỉ dạy này của Hòa Thượng không ai là không có cảm xúc đau lòng! Vì sao vậy? Vì tất cả chúng ta đã từng là những kẻ vong ân, bội nghĩa. Cho nên, khi đề xướng công tác giáo dục các thế hệ, chúng ta luôn nhấn mạnh đến việc sống phải biết tri ân báo ân.

Dù có thể chưa làm việc gì lớn lao nhưng nhất định con trẻ phải biết ân Ông Bà, Cha Mẹ và Thầy Cô. Đến khi chúng lớn, từ ân với Cha Mẹ, Thầy Cô, trẻ sẽ biết ân đến với mọi người, đến với tổ quốc. Nếu không dạy khi tuổi còn nhỏ thì khi lớn lên, trẻ không thể biết. Cũng như thế, trước đây, có lẽ chúng ta hát Quốc Ca chưa hát bằng trái tim. Nhưng bây giờ, mỗi lần hát Quốc ca, bản thân tôi và nhiều người, luôn trào dâng cảm xúc mạnh mẽ, như thể có luồng điện chạy toàn thân. Vì sao vậy? Vì đều cảm nhận ân quốc gia đối với mình quá to lớn. Từng đời, từng đời, bao thế hệ đã hy sinh thân mạng để chúng ta có được cuộc sống ấm no như ngày hôm nay.

Do đó, việc chúng ta đề xướng giáo dục chuẩn mực đạo đức chính là nền tảng mà người xưa rất xem trọng. Như Hòa Thượng nói, trẻ nhỏ thời xưa ở trong nhà đã được Cha Mẹ dạy về Tín nhiệm, về Đạo nghĩa, về Trung Hiếu, về Nhân Ái. Nhân là nhân từ,

Ái là yêu thương, quan tâm, chăm sóc mọi người. Người xưa nói: “*Người không có chữ tín thì không thể đứng được ở thế gian*”.

Ngày nay, ngay đến người học Phật cũng không nói đến chữ Tín. Ví dụ, khi chúng ta gánh vác một trách nhiệm, chúng ta phải làm tốt thì đó chính là chữ Tín. Nếu đã gánh vác mà làm việc một cách rề rà, qua loa để hổng việc thì đó không phải có chữ tín. Cho nên chỉ cần dạy trẻ từ nhỏ hiểu thảo Cha Mẹ, kính trọng Ông Bà, nghe lời Thầy Cô. Khi lớn lên, con trẻ sẽ biết ơn những người xung quanh, những người thành toàn cho chúng; biết ơn đối với sự bảo vệ của quốc gia. Do đó, con trẻ sẽ làm tốt sứ mạng, bổn phận của mình

Chúng ta hãy tổ chức một ngày học Chủ Nhật cho các em để các em biết kỹ năng của một người con, biết như thế nào mới là kính trọng Thầy Cô, hiếu thảo với Ông Bà, Cha Mẹ. Các cô trong một tuần làm việc đã rất vất vả từ thứ hai đến cuối tuần, vậy thì các phụ huynh hãy dành một trong bốn ngày Chủ Nhật trong tháng để cùng với các Thầy Cô dạy dỗ các em trong một tâm chân thành, không ảo danh ảo vọng. Việc này sẽ mang lại kết quả rất lớn!

Trước đây, nhiều người không tin nhưng bây giờ họ đã tin rằng chỉ cần trong một ngày mà các con có thể chuyển đổi được ý niệm. Cha Mẹ và Thầy Cô, trước đó, dành bao nhiêu năm trời, với mọi phương pháp, mà không dạy được con. Vậy mà chỉ từ một đến hai ngày ở trại hè, các con đã chuyển đổi thành con người mới. Đúng như nhà Phật nói tánh người vốn thuần thiện, thuần tịnh. Thánh Hiền nói “*Nhân chi sơ tánh bản thiện*”. Cho nên chúng ta chỉ cần giáo dục là tự tánh vốn thiện, có sẵn đó, sẽ được khơi dậy. Điều này làm chúng ta tăng thêm niềm tin, có thêm động lực làm công tác giáo dục.

Chúng ta chỉ có mấy mươi năm ngắn ngủi để cố gắng. Tuy là ngắn ngủi nhưng chúng ta sẽ làm được rất nhiều việc. Như Hòa Thượng nói, mấy mươi năm vất vả, khổ cực nhưng có kết quả là các con có thể tiếp nhận chuẩn mực đạo đức cơ bản mà Thánh Hiền đã dạy. Đối với bản thân mình, chúng ta có thể tích công bồi đức, như trên Kinh A Di Đà nói, là người đầy đủ thiện căn, phước đức, nhân duyên để về thế giới Tây Phương Cực Lạc. Nếu không tích công bồi đức cho đủ thì chúng ta làm sao có thể trở thành một thiện nhân. Tây Phương Cực Lạc là thế giới mà chư thượng thiện nhân câu hội nhất xứ nên chúng ta cố gắng trở thành một bậc thiện nhân có đầy đủ thiện căn, phước đức và nhân duyên để về Tây Phương./.

Nam Mô A Di Đà Phật

Chúng con xin tùy hỷ công đức của Thầy và tất cả các Thầy Cô!

Nội dung chúng con ghi chép lời giảng của Thầy có thể còn sai lầm và thiếu sót. Kính mong Thầy và các Thầy Cô lượng thứ, chỉ bảo và đóng góp ý kiến để tài liệu học tập mang lại lợi ích cho mọi người!